

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตาม พุทธวิธี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพรูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี เพื่อศึกษารูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี และเพื่อเสนอรูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Research Method) ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เมื่อ วิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเสร็จแล้ว จึงสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และ ข้อเสนอแนะ ตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ อภิปรายผล

๕.๑.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตาม พุทธวิธี ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

๕.๑.๑ สรุปผลการวิจัยคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัย ได้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๒๕ คน ที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานที่เกี่ยวกับรูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จแล้ว จึงได้ดำเนินการวิเคราะห์ ข้อมูลโดยการพรรณนา ความ ตามขั้นตอนวัตถุประสงค์ของการวิจัย และผลการวิจัยดังต่อไปนี้

๕.๑.๑.๑ สภาพรูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี

๑) ทศนคติต่อ พุทธวิธีการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังหญิง

ทำให้ผู้ต้องขังที่กระทำผิดส่วนหนึ่งสำนึกผิดในความผิดพลาดที่ได้กระทำไป และอีกส่วนหนึ่งคือทำให้ผู้ต้องขังได้มีสติในการอยู่ร่วมกันกับเพื่อนผู้ต้องขังมีการแบ่งปันน้ำใจให้กันและกันมากขึ้น มีความอดทน อดกลั้นดีขึ้นในระดับหนึ่ง เห็นควรให้มีการฝึกอบรม เพราะจะช่วยกล่อมเกล้าและ

ปลูกฝังจิตสำนึกอันดีงามให้แก่ผู้ต้องขังหญิง ช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรม นิสัย ผู้ต้องขังได้ เป็นกระบวนการและวิธีการที่ดี ในการพัฒนาจิตใจ สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขังหญิงให้ เป็นไปในทางที่ดีขึ้น เป็นการปลูกจิตสำนึก มีสติ รู้จักใช้ปัญญา ในการแก้ไขปัญหาได้อีกทางหนึ่ง รู้ผิด รู้ชอบ ควรมีตามโอกาสต่างๆ ตามความสมัครใจของผู้ต้องขังโดยมีอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ติดตามประเมินผลของการกระทำทั้งก่อนและหลังการเข้ารับการอบรม การให้ความรู้ผู้ต้องขังนั้น คำนึงถึงสภาพแวดล้อม และคำนึงถึงการนับถือศาสนาของผู้ต้องขัง เน้นหลักคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม ทำให้ผู้ต้องขังฝึกสมาธิและมีจิตใจดีขึ้น

๒) จุดแข็งของรูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี

ผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมมีความพร้อมและมีสติยังคิดในการพูดคุย และอยู่ร่วมกับเพื่อนผู้ต้องขังได้ดีขึ้น ลดความขัดแย้งและปัญหาปากเสียงเล็กๆ น้อยๆ ของผู้ต้องขัง เป็นแนวทางที่ค่อยเป็นค่อยไป เป็นการแก้ไขพฤติกรรม หรือนิสัยแบบหยั่งรากลึก โตอาศัยแก่นความคิด ความรู้สึก จากจิตใจเป็นหลัก ผู้ต้องขังเป็นเพศหญิง มีความละเอียดอ่อน การอบรมคุณธรรม จริยธรรมบ่อยๆ จะช่วยกล่อมเกล่าจิตใจให้อ่อนโยน และปรับเปลี่ยนแนวทางการคิดให้ดีขึ้นได้ รู้จักปล่อยวาง พอเพียง ทำให้สามารถนำไปพัฒนาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ ทั้งในเรือนจำและภายหลังการพ้นโทษ มีความเข้าใจ ใส่ใจ สนใจ อบรมด้วยความเต็มใจ ทั้งผู้อบรมและผู้เข้ารับการอบรม เป็นการพัฒนาที่จิตใจ เพราะในชีวิตของมนุษย์ มี ๒ อย่างได้ ๑) กาย และ ๒) จิต ดังนั้นการฝึกจิตเป็นธรรมะขั้นสูงจึงเป็นจุดแข็ง มีผู้เข้าร่วมฝึกกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเพราะมีผู้ต้องขังจำนวนมาก วิธีการจัดอบรมทางพุทธ มีจุดแข็งในเรื่องความจริงธรรมที่พิสูจน์ได้ ผู้หญิงมีความศรัทธา และให้ความร่วมมือกิจกรรมเป็นอย่างดี ผู้ต้องขังมีความตั้งใจรับการฝึกอบรม และทำให้ได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ วิธีการฝึกคุณธรรม จริยธรรมสำหรับผู้ต้องขังหญิง มีจุดแข็งเรื่องความจริงธรรม ดำเนินการได้เพราะหลักการทางพุทธ ศาสนาสามารถพิสูจน์ได้

๓) จุดอ่อนของรูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี

การฝึกอบรมผู้ต้องขังหญิง ส่วนใหญ่พระสงฆ์จะเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมด หากมีแม่ชี เป็นผู้อยู่ใกล้ชิด ผู้ต้องขังหญิงจะทำให้การฝึกอบรมได้ผลในระดับที่น่าพอใจ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้กำกับแม่ชีอีก ไม่เห็นผลในทันที ต้องใช้เวลา การสังเกตความเปลี่ยนแปลงอาจไม่ชัดเจน การมองคนในแง่ดีไม่ทันเล่ห์เหลี่ยมคน ไม่รู้เท่าทันความเสี่ยงในสังคมทำให้ต้องขังหญิงหลายคนต้องผิดพลาด กระทำความผิดโดยไม่ตั้งใจ ความไม่เข้าใจ และไม่ยอมรับของผู้เข้ารับการอบรม ผู้ที่จะไปฝึกอบรม

ต้องเป็นผู้มีศีล มีธรรม ควรแก่การกราบไหว้ ดังนั้น ผู้ที่นำคำสอนของพระพุทธเจ้า ถ้าหากไม่สำรวม ภาย วาจาใจแล้ว จะเป็นจุดอ่อน ผู้ต้องขังไม่ค่อยให้ความสนใจ เพราะไม่ได้มีการบังคับ ผู้ต้องขังหญิง เป็นอุปสรรคของการศึกษาหลักธรรม การสัมผัสใกล้ชิดจึงไม่ควร จุดอ่อนเกี่ยวกับเพศ การสัมผัสตัว การใกล้ชิด ความเหมาะสม ในสายตาคนทั่วไป ไม่ค่อยมีการอบรมอย่างต่อเนื่อง อาจบางครั้งมีปัญหา เรื่องงบประมาณไม่เพียงพอต่อการอบรมอย่างต่อเนื่อง พื้นฐานของผู้ต้องขัง มีความหลากหลายอาชีพ การศึกษา มีต้นทุนในชีวิตไม่เท่ากัน องค์กรความรู้ไม่เท่ากัน เน้นการพูดเป็นส่วนมาก แต่ไม่ปฏิบัติฝึกหัด ทางกาย และสภาพจิตใจ

๔) โอกาสของรูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี

โอกาสที่จะเข้าอบรมของผู้ต้องขังมีตลอดทั้งปี และเป็นสิ่งที่ดีมากที่ทางพุทธศาสนา พระสงฆ์ให้ความสำคัญในการนำธรรมะซึ่งเป็นสิ่งที่ประเสริฐมาช่วยขัดเกลา ผู้ต้องขังที่หลงผิดให้สำนึกถึงบาป ความผิดที่กระทำไปจะได้แก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นสามารถออกไปช่วย และอยู่ร่วมกับครอบครัวอย่างมีความสุขและไม่กลับไปกระทำผิดอีก สามารถเข้าถึงผู้ต้องขังได้ง่าย เนื่องจากเป็นสิ่งสร้างสรรค์ เรือนจำให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ควรจัดบ่อยๆ ควรมีการฝึกอบรมตามตารางปฏิทิน ในวาระวันสำคัญทางศาสนา และในโอกาสที่ต้องระลึกถึง ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รวมทั้งความรับผิดชอบต่อสังคม และตนเองทั้งที่มีการ ถือนิสิต บวชชีพราหมณ์ ทำบุญตักบาตร มีการให้ความร่วมมือของเจ้าหน้าที่และผู้เข้าอบรมเป็นอย่างดี เจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมฝึกอบรม มีโอกาสได้ศึกษาหลักธรรมเป็นการพัฒนาจิตใจ และจะได้นำไปพัฒนาตนเองเมื่อพ้นสภาพผู้คุมขังต่อไป เป็นโอกาสที่ผู้รับการฝึกอบรมเพื่อนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้ทุกคนได้รับโอกาสในการฝึกอบรมเท่าเทียมกัน เป็นการเปิดโอกาสให้เรือนจำและวัดทำกิจกรรมร่วมกันพุทธวิธีหรือวิธีพุทธใช้ได้ทุกโอกาส แต่ควรมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับกลุ่ม เช่น ใช้วิธีปฏิบัติธรรม การวิปัสสนา

๕) อุปสรรคของรูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี

เรือนจำขาดการประสานงานระหว่างพระสงฆ์ในการเข้าไปให้ความรู้ต่างๆ แก่ผู้ต้องขัง และปัญหาเรื่องระยะเวลาในการอบรม อีกทั้งเรื่องการเข้า และออกเรือนจำมีกฎระเบียบข้อห้ามบางอย่างจึงไม่สะดวกแก่พระสงฆ์และผู้ติดตาม แคนหญิงเรือนจำกลางราชบุรี เป็นเรือนจำนำร่องของโครงการกำลังใจ มีกิจกรรมและการศึกษาดูงานจำนวนมากต้องรอเวลา เข้าทำกิจกรรมในบางช่วง ระยะเวลาในการฝึกอบรมจำกัด แต่ทางเรือนจำ ได้มีการจัดให้มีการไหว้พระสวดมนต์ ทำวัตรเช้า -

เย็น เป็นประจำอยู่แล้ว วิทยาการไม่สะดวก (พระสงฆ์ผู้มีความรู้) ในการเข้า – ออก ภายในเรือน จำต้องมีขั้นตอนต่างๆ และเป็นไปตามระเบียบ มีการฝึกอาชีพอ่างๆ ซึ่งเป็นงานประจำ ทำให้ได้รับโอกาสในการเข้าร่วมฝึกอบรมน้อย ผู้รู้ในหลักธรรมมีน้อยและผู้เข้าใจปัญหาของผู้ต้องขัง และการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมน้อยมาก และงบประมาณต่างๆ ที่เป็นปัจจัยสนับสนุนให้ดีขึ้นมีไม่มาก ระยะเวลาในการฝึกอบรมสั้นเกินไป เรือนจำมีเป้าหมายในการพัฒนาผู้ต้องขังที่ชัดเจน วิธีการทางพุทธไม่มีเป็นอุปสรรคใดๆ อุปสรรคที่ดีขององค์กร กฎ ระเบียบที่เคร่งครัดทำให้จำกัดการเข้าไปฝึกอบรม ระยะเวลาในการฝึกอบรมไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้รับการอบรม ปัจจัยที่สนับสนุนไม่เพียงพอหลาย ๆ

๕.๑.๑.๒ การฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี

๑) รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี ด้านเนื้อหาสาระ

ให้การอบรมธรรมะดี ตลอดจนการให้จริยธรรมต่างๆ ครบเนื้อหาแต่ผู้ต้องขังส่วนหนึ่งยังรับได้น้อยอาจเป็นเพราะกำหนดโทษสูง เมื่อเทียบกับอายุการลงโทษยังต้องอยู่ในเรือนจำอีกนาน จึงทำให้ความสนใจบางครั้งอาจจะน้อยไปบ้าง ควรใช้พุทธวิธีมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถใช้ได้ทั้งขณะอยู่ในเรือนจำและหลังพ้นโทษออกไปด้วย ควรนำหลักธรรม คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ๑๒ ประการมาใช้เป็นหัวข้อในการฝึกอบรม เนื้อหาต้องเข้าใจง่าย ตามเวลาที่เหมาะสม นำเทคโนโลยีมาใช้ให้เหมาะสมกับผู้เข้ารับการอบรม บางคนไม่รู้หนังสือควรนำมาเป็นเรื่องเล่า หรือมาทำเป็นละครประกอบการฝึกอบรม ใช้หลักธรรมตามความเหมาะสม เช่น ประโยชน์ในปัจจุบัน ก็ต้องขยัน ประหยัด คบคนดี ประโยชน์ในโลกหน้า ทาน ศีล ภาวนา ให้ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรมในด้านต่างๆ ให้ผู้ต้องขังได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ควรมีการจัดหลักสูตรให้ความรู้แบบองค์รวม ทำให้รู้เรื่องคุณธรรม และจริยธรรมต่างๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และอยู่ร่วมกันในสังคม เนื้อหาสาระไม่มาก อบรมเฉพาะเรื่อง จึงอาจทำให้ความเข้าใจเรื่องพุทธศาสนาแตกต่างกันไป เช่น พูดถึงเรื่องการทำบุญ คนจะมองเพียงการให้ทานจะได้ขึ้นสวรรค์ เนื้อหาสาระ ในเรื่องศีลธรรม หลักธรรม ปฏิบัติธรรม และสื่อนั้นในด้านพุทธศาสนาให้มาก อยากให้มีเนื้อหาที่ชัดเจน มีการกำหนดหัวข้อ บรรยายธรรมให้ชัดเจนในตาราง และอบรมจะได้เตรียมตัวรับองค์ความรู้ และเลือกหัวข้อที่นำไปใช้ได้จริง

๒) รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตาม พุทธวิธี ด้านการจัดกิจกรรมการพัฒนา

ระยะเวลาเหมาะสม หากมากเกินไปจะไม่มีสมาธิในการรับข้อมูล ความรู้ เลือกกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีเป้าหมายที่ชัดเจน เป็นกิจกรรมที่สื่อความหมายในเนื้อหาได้ชัดเจน จัดอบรมด้านเศรษฐกิจพอเพียง การอบรมพัฒนาด้านอาชีพ การศึกษาหาความรู้ และประสบการณ์ตรง เปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมเข้าร่วมกิจกรรมให้มากที่สุดตามความสมัครใจ ให้ผู้เข้ารับการอบรมเลือกกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับเพื่อนๆ เป็นการช่วยพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ง่ายต่อการปกครอง เป็นผลดีแก่ทางเรือนจำ ควรจัดในลักษณะกิจกรรมที่หลากหลาย วิปัสสนา ลีเก เพลงฉ่อย โต้ว่าที ทำให้ผู้ต้องขังเกิดความผ่อนคลายไม่เครียดในระหว่างถูกดำเนินคดี จัดกิจกรรมหลากหลาย สงบก็ได้ สนุกสนานก็ได้ แล้วแต่กรณี ต้องพัฒนาในกิจกรรมในด้านจิตใจ และปฏิบัติกรรมฐาน สวดมนต์ไหว้พระเพื่อให้เกิดปัญญา มีการจัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดการอ่อนน้อม และอ่อนหวานใจทางศาสนา มีน้อยไป และควรมีกิจกรรมต่อเนื่องที่เกี่ยวกับการจัดพัฒนาการในเรื่องคุณธรรม เป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องขังเป็นอย่างยิ่ง ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำวิชาความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้ พัฒนาให้ผู้เข้ารับการอบรมมีคุณธรรมจริยธรรมดีขึ้น ควรจัดกิจกรรมต่อเนื่องเป็นโครงการ ซึ่งอาจจะแยกแยะทำเป็นระยะๆ แต่ให้ต่อเนื่อง ผู้รับการฝึกอบรมควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้มากขึ้น

๓) รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตาม พุทธวิธี ด้านการใช้สื่อการฝึกอบรม

มีสื่อต่างๆ ให้ครบทั้งวิทยากร สื่อสิ่งพิมพ์ เอกสาร วีดิทัศน์ เพื่อให้ผู้รับการฝึกอบรมสนใจ ไม่เบื่อหน่าย เวลาในการอบรมไม่ควรมากเกินไป เป็นไปตามลักษณะและความจำเป็นเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ควรมีการพัฒนาสื่อให้ทันสมัย นำเทคโนโลยีมาเข้าร่วมโดยเน้นกลุ่มผู้เข้าอบรม ตามความเหมาะสม เช่น กลุ่มเด็ก, กลุ่มผู้สูงอายุ, ผู้ป่วย เป็นต้น ใช้สื่อในการฝึกอบรม เป็นสิ่งที่ดีเพราะเห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนเข้าใจง่าย ทำให้การสื่อสารระหว่างผู้อบรมกับผู้รับการอบรม เข้าใจง่ายขึ้น ยังใช้กิจกรรมบรรยายจากสื่อเป็นหลัก ขาดกิจกรรมที่หลากหลาย ควรเป็นสื่อเน้นธรรมในส่วนการอบรม การปฏิบัติ และการเจริญสติ และเน้นเรื่องกรรม ผลของการกระทำหรือเรื่องการทำบุญ และการพัฒนาตน และการง่ายต่อการเข้าถึง พระเป็นวิทยากรในการฝึกอบรมต้องมีสื่อช่วยในการอบรมเพื่อง่ายต่อการเข้าใจ ในด้านการใช้สื่อการศึกษายังไม่หลากหลาย ยังมุ่งเน้นการบรรยายเป็นหลัก สื่อเป็นตัวกลางในการอบรมช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจง่ายขึ้น ช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสนใจในเนื้อหาเพราะสื่อการฝึกอบรมจะเร้าความสนใจ ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมกระตือรือร้น และมีอยากมีส่วนร่วมในการฝึกอบรม สามารถใช้เป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้อบรมกับผู้รับการฝึกอบรมในการฝึกอบรมที่มีจำนวนผู้เข้าฝึกอบรมจำนวนมาก สื่อควรมีการพัฒนา ทันสมัย แปลกใหม่ มีมากมาย

ให้เลือกใช้ตามเพศ อายุ และความสนใจของผู้ต้องขัง การใช้สื่อถือว่าเป็นการดี และต้องเป็นสื่อที่เน้นในด้านที่มีประโยชน์ และสร้างสรรค์ในด้านคุณธรรม ยังไม่มีการพัฒนา เป็นการพูดบรรยาย ขาดการเตรียมความพร้อมด้านสื่อควรปรับให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ทำให้ผู้ต้องขังเรียนรู้และเข้าใจเนื้อหาสาระได้ง่ายและไวขึ้น

๔) รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตาม พุทธวิธี ด้านการประเมินผล

เป็นแนวทางหรือวิธีการที่จะนำไปสู่ปรากฏการณ์ที่ต้องการจะให้เกิดขึ้นในอนาคตอย่างมีระบบ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกิจกรรมต่างๆ ไว้ แรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานในโครงการฝึกอบรม เพราะการประเมินโครงการฝึกอบรมด้วยตนเองจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้ทราบผลการดำเนินงาน จุดเด่น จุดด้อย และนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาโครงการฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ช่วยให้ข้อมูลที่บ่งบอกถึงประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการฝึกอบรมว่าเป็นอย่างไรคุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่ ช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จ และความล้มเหลวของโครงการฝึกอบรม เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจ และวินิจฉัยว่าจะดำเนินโครงการฝึกอบรมในช่วงต่อไปหรือไม่ จะยกเลิกหรือขยายการดำเนินงานโครงการฝึกอบรมต่อไป ช่วยทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการฝึกอบรมมีความชัดเจน ช่วยให้ข้อมูล และสารสนเทศต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนโครงการฝึกอบรมตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินโครงการฝึกอบรม ตลอดจนตรวจสอบความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผลที่ได้จากการประเมินไปปรับปรุงกระบวนการ หรือขั้นตอนการฝึกอบรม เพื่อประโยชน์ในการกำหนดวิธีการฝึกอบรมที่เหมาะสมและถูกต้อง นำผลที่ได้จากการประเมินผล ไปสร้างระเบียบแบบแผน ปัจจุบันการพัฒนาแบบพุทธวิธีมักจะมีการประเมินผล โดยใช้แบบสอบถามความรู้ความเข้าใจ ความพึงพอใจ การสังเกตการณ์พฤติกรรม ซึ่งมีมากขึ้นกว่าในอดีต ซึ่งทั้ง ๒ วิธีใช้ได้ดี ผู้ที่เข้ารับการอบรมต้องตั้งใจ และปฏิบัติกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายมาปฏิบัติอย่างจริงจัง ทำให้การกำหนดลำดับขั้นของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะต้องทำให้ต่อเนื่องสอดคล้องกันอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัดทรัพยากรต่าง ๆ และมีประสิทธิผลได้ ผู้เข้ารับการอบรมจะต้องลงมือปฏิบัติจริง

๕) รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตาม พุทธวิธี ด้านการใช้หลักธรรม

ฝึกอบรมในด้านภavana ๔ คือ ด้านกาย กิณ อยู่ ดู ฟังเป็น ด้านศีล: ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสังคม ด้านจิตใจ : การฝึกอบรมจิตให้เจริญองกามและมีความสุข และด้านปัญญา : ฝึกปัญญารู้เท่าทันโลกและชีวิตตามความเป็นจริง โดยกระบวนการอบรมบูรณาการเข้ากับสื่อ

สมัยใหม่ และกิจกรรมสอดแทรกคุณธรรม ทนสมัย ใช้ได้จริงและมีความสุขในการอบรม หลักไตรสิกขา เป็นกระบวนการเริ่มต้นของการศึกษา หลักธรรมที่ทำให้ใจของตนให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมอง มีโลภ โกรธ หลง เป็นต้น (ทำ จิตของตนให้สะอาดบริสุทธิ์) ความอดทน คือ ความอดกลั้น เป็นตบะอย่างยิ่ง ได้แก่ อดทนต่อ ความตรากตรำ อดทนต่อทุกขเวทนา อดทนต่อการกระทบกระทั่ง และอดทนต่ออำนาจกิเลส การไม่ทำความชั่วทั้งปวง คือ การงดเว้นสิ่งที่เรียกว่า “บาป” ทุจริตอกุศล และอบายมุข การไม่ประพฤตินิสัยที่ไม่ดี ทุจริต มีโทษ อันก่อให้เกิดความเศร้าหมองทั้งทางกาย วาจา และใจ เรียกว่า อกุศลกรรม การทำจิตใจให้สะอาด คือ การฝึกพัฒนาจิตใจโดยวิธีการฝึกจิตแบบต่าง ๆ เพื่อให้จิตมีความผ่องใสภายใน ได้แก่ การมีคุณภาพจิตที่ดี ความประพฤติชอบทางกายและวาจา, การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย, การรักษาปกติตามระเบียบวินัย, ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว, การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน

๕.๑.๑.๓ รูปแบบการจัดการการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมของผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี

ในการจัดการการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมของผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี นั้น ได้รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำที่พัฒนาแล้ว คือ มีการวางแผนกระบวนการดำเนินงานที่เป็นระบบ ตรงตามนโยบายที่กำหนดไว้ จัดกำหนดการฝึกอบรมโดยยึดกฎระเบียบของทางเรือนจำ จัดงบประมาณให้เพียงพอ และมีอุปกรณ์ในการฝึกอบรมที่พร้อมและทันสมัย ระยะเวลาในการฝึกอบรมต้องเพียงพอต่อผู้ต้องขังให้ได้เข้าใจในเนื้อหาของหลักสูตร ตัวหลักสูตรการฝึกอบรมต้องเน้นการนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน ทั้งที่ยังถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ หรือออกไปใช้ชีวิตกับสังคมในอนาคต

๕.๑.๒ สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัย ได้แจกแบบสอบถามตามจำนวน กลุ่มตัวอย่าง ๒๘๕ คน เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วได้วิเคราะห์ข้อมูลตามความคิดเห็นผู้ต้องขังต่อการจัดการการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมของผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี

๑) กลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตาม อายุ และวุฒิการศึกษา

อายุ ผู้ต้องขังหญิงผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุ ๓๑ - ๔๐ ปี จำนวน ๑๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๕๑ รองลงมา มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๗๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๓๗ รองลงมา มีอายุ ต่ำกว่า ๓๐ ปี จำนวน ๖๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๔๐ สุดท้ายมีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๗๒

วุฒิการศึกษา ผู้ต้องขังหญิงผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๖๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๓๐ รองลงมา มีวุฒิปริญญาตรี จำนวน ๑๐๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๗๙ และสุดท้ายมีวุฒิสสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๙๑

๒) ระดับรูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตาม พุทธวิธี

รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี โดย ภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๒$, S.D. = ๐.๔๔๗) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า รูปแบบ การฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี ด้านการใช้สื่อการ ฝึกอบรม อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๑๑$, S.D. = ๐.๖๓๑) รองลงมา คือ ด้าน เนื้อหาสาระ ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๘$, S.D. = ๐.๖๙๕) รองลงมา คือ ด้านการจัดกิจกรรมการ พัฒนา ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๓$, S.D. = ๐.๖๙๕) รองลงมา คือ ด้านการใช้หลักธรรม ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๙๘$, S.D. = ๐.๕๖๔) และด้านการประเมินผล ซึ่งมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = ๓.๘๙$, S.D. = ๐.๖๕๓)

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษา รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธ วิธี มีประเด็นในการอภิปรายผลจำแนกเป็นรายด้าน ของผู้ต้องขังหญิงต่อรูปแบบการฝึกอบรม คุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อ และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า พุทธวิธีการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับผู้ต้องขังหญิง ในเรือนจำอยู่ในระดับมากทุกด้าน จึงสรุปการอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ ด้านเนื้อหาสาระ

ในการฝึกอบรม เนื้อหาต้องเข้าใจง่าย ตามเวลาที่เหมาะสม นำเทคโนโลยีมาใช้ให้เหมาะสมกับผู้เข้ารับการอบรม บางคนไม่รู้หนังสือควรนำมาเป็นเรื่องเล่า หรือมาทำเป็นละครประกอบการฝึกอบรม ใช้หลักธรรมตามความเหมาะสม เช่น ประโยชน์ในปัจจุบัน ก็ต้องขยัน ประหยัด คบคนดี ประโยชน์ในโลกหน้า ทาน ศีล ภาวนา ให้ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรมในด้านต่างๆ ให้ผู้ต้องชังได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ควรมีการจัดหลักสูตรให้ความรู้แบบองค์รวม ทำให้รู้เรื่องคุณธรรม และจริยธรรมต่างๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และอยู่ร่วมกันในสังคม เนื้อหาสาระไม่มาก อบรมเฉพาะเรื่อง จึงอาจทำให้ความเข้าใจเรื่องพุทธศาสนาแตกต่างกันไป เช่น พูดถึงเรื่องการทำบุญ คนจะมองเพียงการให้ทานจะได้ขึ้นสวรรค์ เนื้อหาสาระ ในเรื่องศีลธรรม หลักธรรม ปฏิบัติธรรม และสื่อนั้นในด้านพุทธศาสนาให้มาก อยากให้มีเนื้อหาที่ชัดเจน มีการกำหนดหัวข้อ บรรยายธรรมให้ชัดเจนในตาราง และอบรมจะได้เตรียมตัวรับองค์ความรู้ และเลือกหัวข้อที่นำไปใช้ได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ประทีป มากมิตร** ได้ศึกษาเรื่อง “จริยธรรมของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา” ผลการศึกษาพบว่า แนวทางในการส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารระดับหน้าหน้าภาควิชาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มี ๘ แนวทางใหญ่ ได้แก่ ๑.การสนับสนุนด้านนโยบาย ๒.มีการจัดฝึกอบรมจริยธรรม ๓.จัดทำประมวลจริยธรรม หรือจริยธรรมวิชาชีพในองค์กร ๔.การตรวจสอบจริยธรรม ๕.การนำจริยธรรม เข้าเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการบริหารทรัพยากรบุคคล ๖.การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำ ๗.มีคณะกรรมการหรือที่ปรึกษาด้านจริยธรรม ๘. มีแรงจูงใจ^๑

๕.๒.๒ ด้านการจัดกิจกรรมการพัฒนา

ด้านการจัดกิจกรรมการพัฒนาผู้วิจัย พบว่า จัดอบรมด้านเศรษฐกิจพอเพียง การอบรมพัฒนาด้านอาชีพ การศึกษาหาความรู้ และประสบการณ์ตรง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมเข้าร่วมกิจกรรมให้มากที่สุดตามความสมัครใจ ให้ผู้เข้ารับการอบรมเสนอกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับเพื่อนๆ จัดในลักษณะกิจกรรมที่หลากหลาย ฝึก เพลงฉ่อย โต้ว่าที ทำให้ผู้ต้องชังเกิดความผ่อนคลายไม่เครียดในระหว่างถูกดำเนินคดี จัดกิจกรรมหลากหลาย สงบก็ได้ สนุกสานก็ได้แล้วแต่กรณี ต้องพัฒนาในกิจกรรมในด้านจิตใจ และปฏิบัติกรรมฐาน สวดมนต์ไหว้พระเพื่อให้เกิดปัญญา มีการจัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดการอ่อนน้อม และอ่อนหวานใจทางศาสนามีน้อยไป และควรมีกิจกรรมต่อเนื่องที่เกี่ยวกับการจัดพัฒนาการในเรื่องคุณธรรม เป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องชังเป็นอย่างยิ่ง ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำวิชาความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้ พัฒนาให้ผู้เข้ารับการอบรมมีคุณธรรมจริยธรรมดีขึ้น จัดกิจกรรมต่อเนื่องเป็นโครงการ ซึ่งอาจจะแยกแยะทำเป็นระยะๆ แต่ให้ต่อเนื่อง ผู้รับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมใน

^๑ ประทีป มากมิตร, “จริยธรรมของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา”, **ปรัชญาคุณภิวัตน์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐).

การจัดกิจกรรมให้มากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ว่าที่ร้อยตรี ชัยยุทธ ชินกุล** ได้ศึกษาเรื่อง “กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาพระภิกษุสามเณรในจังหวัดชายแดนภาคใต้” พบว่า กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ประกอบด้วย การหาความจำเป็นในการฝึกอบรมเป็นประการแรก ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบว่าเกิดจากความต้องการขององค์กร มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ในการทำงาน และมีความต้องการหลักสูตรการเพิ่มขีดความสามารถพิเศษ ต่อมาด้านการดำเนินการฝึกอบรม ผู้ตอบส่วนใหญ่ไม่เคยผ่านการฝึกอบรมมาในรอบ ๒ ปี เนื่องจากงบประมาณมีจำกัด ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการให้จัดการฝึกอบรมช่วงเช้า ครั้งละ ๑ – ๒ วัน โดยจัดที่วัด^๒

๕.๒.๓ ด้านการใช้สื่อฝึกอบรม

ควรมีการพัฒนาสื่อให้ทันสมัย นำเทคโนโลยีมาเข้าร่วมโดยเน้นกลุ่มผู้เข้าอบรม ตามความเหมาะสม เช่น กลุ่มเด็ก, กลุ่มผู้สูงอายุ, ผู้ป่วย เป็นต้น สื่อในการฝึกอบรม เป็นสิ่งที่ดีเพราะเห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนเข้าใจง่าย ทำให้การสื่อสารระหว่างผู้อบรมกับผู้รับการอบรมเข้าใจง่ายขึ้น ยังใช้กิจกรรมบรรยายจากสื่อเป็นหลัก ขาดกิจกรรมที่หลากหลาย ควรเป็นสื่อเน้นธรรมในส่วนการอบรม การปฏิบัติ และการเจริญสติ และเน้นเรื่องกรรม ผลของการกระทำหรือเรื่องการทำบุญ และการพัฒนาตน และการถ่ายทอดการเข้าถึง พระเป็นวิทยากรในการฝึกอบรมต้องมีสื่อช่วยในการอบรมเพื่อช่วยต่อการเข้าใจ ในด้านการใช้สื่อการศึกษายังไม่หลากหลาย ยังมุ่งเน้นการบรรยายเป็นหลัก สื่อเป็นตัวกลางในการอบรมช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจง่ายขึ้น ช่วยให้ผู้ใช้รับการฝึกอบรมสนใจในเนื้อหาเพราะสื่อการฝึกอบรมจะเร้าความสนใจ ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมกระตือรือร้น และมีอยากมีส่วนร่วมในการฝึกอบรม สามารถใช้เป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้อบรมกับผู้รับการฝึกอบรมในการฝึกอบรมที่มีจำนวนผู้เข้าฝึกอบรมจำนวนมาก สื่อควรมีการพัฒนา ทันสมัย แปลกใหม่ มีมากมายให้เลือกใช้ตามเพศ อายุ และความสนใจของผู้ต้องขัง การใช้สื่อถือว่าเป็นการดี และต้องเป็นสื่อที่เน้นในด้านที่มีประโยชน์ และสร้างสรรค์ในด้านคุณธรรม ยังไม่มีการพัฒนา เป็นการพูดบรรยาย ขาดการเตรียมความพร้อมด้านสื่อควรปรับให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ทำให้ผู้ต้องขังเรียนรู้และเข้าใจเนื้อหาสาระได้ง่ายและไวขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นันทรัตน์ สายทอง และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง “ความต้องการของผู้ต้องขังในการฝึกอบรมวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น : ศึกษาเฉพาะ กรณีเรือนจำจังหวัด

^๒ ว่าที่ร้อยตรี ชัยยุทธ ชินกุล, “กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาพระภิกษุสามเณรในจังหวัดชายแดนภาคใต้”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนดุสิตบัณฑิต**, (ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

พระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับ เครื่องมือที่ใช้ในการ ฝึกวิชาชีพ คือเครื่องมือไม่เพียงพอ ครูฝึกไม่มีความรู้ความชำนาญ^๓

๕.๒.๔ ด้านการประเมินผล

การประเมินโครงการฝึกอบรมจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้ทราบผลการดำเนินงาน จุดเด่น จุดด้อย และนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาโครงการฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จ และความล้มเหลวของโครงการฝึกอบรม เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจ และวินิจฉัยว่าจะดำเนินโครงการฝึกอบรมในช่วงต่อไปหรือไม่ ผลที่ได้จากการประเมินไปปรับปรุงกระบวนการ หรือขั้นตอนการฝึกอบรม เพื่อประโยชน์ในการกำหนดวิธีการฝึกอบรมที่เหมาะสมและถูกต้อง นำผลที่ได้จากการประเมินผล ไปสร้างระเบียบแบบแผน ปัจจุบันการพัฒนารูปแบบพุทธวิธี มักจะมีการประเมินผล โดยใช้แบบสอบถามความรู้ความเข้าใจ ความพึงพอใจ การสังเกตการณ์ พฤติกรรม ซึ่งมีมากขึ้นกว่าในอดีต ซึ่งทั้ง ๒ วิธีใช้ได้ดี ผู้ที่เข้ารับการอบรมต้องตั้งใจ และปฏิบัติกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายมาปฏิบัติอย่างจริงจัง ทำให้การกำหนดลำดับขั้นของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะต้องทำให้ต่อเนื่องสอดคล้องกันอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัดทรัพยากรต่าง ๆ และมีประสิทธิผลได้ ผู้เข้ารับการอบรมจะต้องลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ว่าที่ร้อยตรี ชัยยุทธ ชีโนกุล** ได้ศึกษาเรื่อง “กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาพระภิกษุสามเณรในจังหวัดชายแดนภาคใต้” พบว่า ด้านการประเมินและติดตามผล ส่วนใหญ่คิดว่าการฝึกอบรมเหมือนกับการให้รางวัล ที่ผ่านมามีเคยได้รับการติดตามผล และควรมีเงื่อนไขสนับสนุนการอบรม ในการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า นักเผยแผ่ได้ทำการหาความจำเป็นในการฝึกอบรมอยู่บ้างแต่ผู้บริหารภาครัฐยังไม่ได้ใช้การกำหนดนโยบายและวางวัตถุประสงค์ของหลักสูตร^๔ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **นณันท์ สุริยมณ และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง “คุณธรรมจริยธรรมที่มีต่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล” ผลการวิจัยพบว่า การประเมินตามลำดับการบังคับบัญชา ซึ่งจะเน้นที่ความสามารถ และความตั้งใจในการทำงานเป็นเกณฑ์ ในการให้โบนัส หรือค่าตอบแทนอื่นๆ และองค์การบริหารส่วนตำบลบางแห่งจัดทำแบบบันทึกการทำงาน เพื่อให้บุคลากรลงบันทึกทุกวัน เป็นเอกสารประกอบการประเมินด้วย เพื่อให้ตรวจสอบได้^๕

^๓ นันทรัตน์ สายทอง และคณะ, “ความต้องการของผู้ต้องขังในการฝึกอบรมวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น : ศึกษาเฉพาะ กรณีเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, **รายงานการวิจัย**, (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิวิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา หันตรา, ๒๕๔๘).

^๔ ว่าที่ร้อยตรี ชัยยุทธ ชีโนกุล, “กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาพระภิกษุสามเณรในจังหวัดชายแดนภาคใต้”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

^๕ นณันท์ สุริยมณ และคณะ, คุณธรรมจริยธรรมที่มีต่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล, **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์**, (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๔๙).

และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อัศรัตน์ พูลกระจำง** ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมหัวหน้างานเพื่อพัฒนาหลักสูตรการสอนงานปฏิบัติในสถานประกอบการ” ผลการวิจัยพบว่า การติดตามผลการประเมินการสอนงานปฏิบัติของหัวหน้างาน การประเมินในขั้นตอนการวิจัยและการพัฒนาโดยให้หัวหน้างานที่อยู่ในกลุ่มผลัดกันประเมินผลการสอนงานปฏิบัติ พบว่า ผู้บังคับบัญชาของหัวหน้างานที่เข้าฝึกอบรม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำเอาความรู้และทักษะที่ได้จากการฝึกอบรมไปใช้ในการจัดทำหลักสูตรและชุดฝึกอบรมเพื่อสอนงานปฏิบัติ มีความเหมาะสมตรงกันในระดับมาก และการติดตามผลสำหรับพนักงานที่ผ่านการสอนงานปฏิบัติจากหัวหน้างานทั้งในขั้นการวิจัยและการพัฒนา พบว่า พนักงานที่ผ่านการสอนงานปฏิบัติจากหัวหน้างานมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรและชุดฝึกอบรมการสอนงานปฏิบัติมีความเหมาะสมตรงกันในระดับมาก^๖

๕.๒.๕ ด้านการใช้หลักธรรม

ฝึกอบรมในด้านศีล : ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสังคม ด้านจิตใจ : การฝึกอบรมจิตให้เจริญงอกงามและมีความสุข และด้านปัญญา : ฝึกปัญญารู้เท่าทันโลกและชีวิตตามความเป็นจริง โดยกระบวนการอบรมบูรณาการเข้ากับสื่อสมัยใหม่ และกิจกรรมสอดแทรกคุณธรรม ทนสมัย ใช้ได้จริง และมีความสุขในการอบรม หลักไตรสิกขา เป็นกระบวนการเริ่มต้นของการศึกษา หลักธรรมที่ทำให้ใจของตนให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมอง มีโลภ โกรธ หลง เป็นต้น (ทำจิตของตนให้สะอาดบริสุทธิ์) ความอดทน คือ ความอดกลั้น เป็นตบะอย่างยิ่ง ได้แก่ อดทนต่อ ความตรากตรำ อดทนต่อทุกขเวทนา อดทนต่อการกระทบกระทั่ง และอดทนต่ออำนาจกิเลส การไม่ทำความชั่วทั้งปวง คือ การงดเว้นสิ่งที่เรียกว่า “บาป” ทุจริตอกุศลและอบายมุข การไม่ประพฤตินิสัยที่ไม่ดี ทุจริต มีโทษ อันก่อให้เกิดความเศร้าหมองทั้งทางกาย วาจา และใจ เรียกว่า อกุศลกรรม การทำจิตใจให้สะอาด คือ การฝึกพัฒนาจิตโดยวิธีการฝึกจิตแบบต่าง ๆ เพื่อให้จิตมีความผ่องใสภายใน ได้แก่ การมีคุณภาพจิตที่ดี ความประพฤติชอบทางกายและวาจา, การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย, การรักษากายตามระเบียบวินัย, ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว, การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นณันท์ สุริยมณ และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง “คุณธรรมจริยธรรมที่มีต่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล” ผลการวิจัยพบว่า ๑) คุณธรรม จริยธรรมที่นำมาใช้ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความโปร่งใส พรหมวิหารสี่ (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) และความเสียสละ ๒) หลักคุณธรรม ส่วนใหญ่ปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับของกฎหมายอย่างเคร่งครัด ไม่เคยมีปัญหาเรื่อง

^๖อัศรัตน์ พูลกระจำง , “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมหัวหน้างานเพื่อพัฒนาหลักสูตรการสอนงานปฏิบัติในสถานประกอบการ”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิตศึกษาศาสตร์** (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๐).

ผู้มีอิทธิพล หรือการถูกข่มขู่จากคนในพื้นที่ ไม่เคยถูกร้องเรียนเกี่ยวกับเรื่องการทุจริตประพฤติมิชอบ”^๗ และงานวิจัยของ **พระราชปัญญาภรณ์ (สิงห์คำ ขยวโส) ป.ธ.๙** ได้ศึกษาเรื่อง “กระบวนการสร้างสังคมคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมภายใต้รูปแบบธนาคารความดี สำหรับหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล หนองเหิน” ผลการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนามีหลักการในการพัฒนาสังคมไปสู่สังคมที่มีคุณธรรม ๘ ประการ คือ ความถูกต้อง ความเสมอภาค ความยุติธรรม ความสันติ ความพอเพียง สามัคคีธรรม การพึ่งพาอาศัย การมีศรัทธาและปัญญา ซึ่งถ้าสังคมใดมีธรรมเหล่านี้ทั้งหมด สังคมนั้นก็จะมีความสุข มีการเกื้อกูลแบ่งปัน และช่วยพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้มีความสุขจริต สามารถก้าวข้ามไปสู่การหลุดพ้นจากกิเลส ตัณหา ความอยากต่าง ๆ ได้ หรือสามารถเข้าถึงธรรมได้ เพื่อให้บุคคลพึ่งพาตนเองได้ มีการยึดมั่นในการทำความดี มีการช่วยเหลือแบ่งปันสร้างความผูกพันด้วยกิจกรรมการพัฒนา มีการสื่อสารเพื่อให้คนเข้าถึงสัจธรรมด้วยวิธีการปฏิบัติ และมีการฝึกตามหลักไตรสิกขา และหลักภavana ๔ เพื่อให้บุคคลหาประโยชน์ตนสมบูรณ์ พึ่งพาตนเองได้ในทุกทาง ให้ความพร้อมที่บำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่นด้วยความเสียสละ จากนั้นควรมีการพัฒนาสังคมไปสู่สังคมคุณธรรมที่เกิดประโยชน์และความสุขของทุกคนในสังคม”

^๗ นุพันธ์ สุริยมณ และคณะ, คุณธรรมจริยธรรมที่มีต่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๕๙.

^๘ พระราชปัญญาภรณ์ (สิงห์คำ ขยวโส) ป.ธ.๙, “กระบวนการสร้างสังคมคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมภายใต้รูปแบบธนาคารความดี สำหรับหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล หนองเหิน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) เรือนจำควรริเริ่มผลักดันให้มีการปรับปรุงแก้ไขข้อบังคับ ระเบียบ และกฎหมายต่างๆ ที่ไม่เอื้อต่อจัดโครงการฝึกอบรมผู้ต้องขัง เพื่อเป็นกำลังใจกับผู้ต้องขังที่มุ่งมั่นเข้ารับการฝึกอบรมให้บรรลุผล แต่ต้องมีอุปสรรคที่ข้อบังคับ ระเบียบ และกฎหมายดังกล่าวไม่เอื้อให้ปฏิบัติได้

๒) เรือนจำควรให้มีการอบรมเกี่ยวกับการปรับกระบวนการความคิดเสริมแทรกหลักสูตรของเจ้าพนักงานในการปฏิบัติต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง สร้างความรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึกในการปฏิบัติต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังให้แก่เจ้าพนักงานเรือนจำ

๓) เรือนจำควรเน้นการให้การอบรมศึกษาทั้งในด้านสายวิชาสามัญ การฝึกวิชาชีพ และการพัฒนาจิตใจอย่างจริงจังและทั่วถึง ผู้บริหารเรือนจำควรให้ความสำคัญต่อการให้การศึกษาวินัย การฝึกวิชาชีพ และการพัฒนาจิตใจของผู้ต้องขัง แต่ส่วนมากมักจะให้ความสนใจด้านการผลิตสินค้าของเรือนจำ หรือด้านแรงงานรับจ้างแทน

๔) เรือนจำควรพยายามแยกประเภทผู้ต้องขังประเภทต่างๆ ออกจากกัน เพื่อไม่ให้ผู้ต้องขังมีโอกาสในการถ่ายทอดวัฒนธรรม ทักษะคติ ระหว่างผู้ต้องขังที่นิสัยเป็นผู้ร้ายกับผู้ต้องขังอื่น และควรจัดบรรยากาศในเรือนจำให้น่าอยู่ ไม่ขูดรีดหรือเอาเปรียบผู้ต้องขัง และควรปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างมีเมตตาและมีมนุษยธรรม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) เรือนจำควรจัดสรรทรัพยากรขององค์การให้เหมาะสม ได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ อาคาร สถานที่ งบประมาณ บุคลากร และการจัดการที่เหมาะสมเพื่อให้การฝึกอบรมผู้ต้องขังไปเป็นไปตามโครงการที่วางไว้ทำให้โครงการบรรลุผล

๒) เรือนจำควรกำหนดมาตรการในการติดตาม ประเมินผลผู้ต้องขังหลังพ้นโทษให้ชัดเจน และต่อเนื่อง อย่างน้อยก็ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เมื่อพ้นโทษออกไป เพื่อจะได้ดูความสำเร็จของการที่ได้เข้ารับการฝึกอบรมในโครงการของเรือนจำ

๓) เรือนจำควรจัดให้มีการวางแผนกำลังคนในระยะยาวเพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบต่อไป ซึ่งจะส่งผลเหมาะสมต่อการปฏิบัติงานของเรือนจำในระยะยาวด้วย

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ควรประเมินประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมในโครงการของเรือนจำในจังหวัดอื่นๆ เพื่อนำมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมต่อไป
- ๒) ควรศึกษาปัจจัยที่เป็นสาเหตุของปัญหาอุปสรรคในการจัดโครงการฝึกอบรม โดยศึกษาเฉพาะเจาะจงเป็นด้านๆ เช่น ด้านการเงิน ด้านการบริหาร ด้านสถานที่ ฯลฯ
- ๓) ควรศึกษาติดตาม ประเมินผลคุณภาพชีวิต การดำเนินชีวิต ผู้ต้องขังที่ได้เข้ารับการฝึกอบรมในโครงการต่างๆ ภายหลังพ้นโทษไปแล้ว ว่าสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และเข้ากับสังคมส่วนใหญ่ได้